ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚު

- ހަބީބާ ހުސައިން ހަބީބު -

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚަށް ވިސްނާލަމާ
އެކޯ. ސިފަ ބުނުމުގެ ދިރުމާއި ފުރަތަމަ ވާހަކައި
ވެއްޖެ. އެއީ ބަދަލުވެގެންދިޔަ އެކަނި ދައުރެވ
ދިރުމުގެ ތަރައްގީއެވެ. ނަމަވެސް އެކަމާ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚީ ފުރަތަމަ ދައުރުތަކުން އެންމެ
ފަސޭހައިން، އެކިއެކި ގޮތްގޮތުން ތަފްސީލުކޮށް
"ތާރީޚު" ކިޔަން ފެށުނީ މީލާދީން ފަށާގޮތެވެ.
ގެނގ. އެކަމާބެހޭ ދިރާސާކުރުމުގެ ބޭނުމެވެ.

ތާރީޚީ

ދިވެހިރާއްޖޭގައި ތާރީޚީ ލިޔުން ހުރިހާ

ވަރަށް ގިނަ ތަކެތި އެދޭ ރަށްތަކުގެ ކުރީގެ
ތާރީޚު ދިވެހި ރައްޔިތުން ބުނެދެނީ. ތާރީޚީ ހަމަތަކީ
އެއީ ދިވެހި އަޅުގަނޑުމެން. ބުނެވޭނީ
ބަދަލު ތާރީޚީ ހަމަތަކުން ހުރިކަމަކަށް ބޭނުމެވެ
ނަމަވެސް އެކި ހާލަތްތަކުން ހަމަތަކަކާ ދިމާވާ
ފަހަރެއްގައި ހަމަތަކާ ހިންގުމުގެ އަޅުގަނޑުމެން.
ދިވެހިރަށް ތާރީޚީ ގޮތުން ރަށްތަކުގެ ވަރަކަށް
އެތަން ގުޅިގެން ވަރަށް ގިނަ އިސްލާމް ދީނުގެ ތަކުގައި
އެކީ. ބަދަލު ވިއްސަނ ހިއްސާވި އެކީ ދިވެހި
ރައްޔިތުން ހިތާއި ރައްޔިތުން އެއްކޮށް ގުޅުމެވެ.
އެކި ސިފައިގެ ތަކަކީ ގިނަ ރައްޔިތުން ދިރުމުގެ ތަކުގައި

އެމީހުންގެ ތާރީހު އަދި ތާރީހުގެ ބަސްތަކަށް
ހެދި "ދަރުމަވަންތަ" އާއި ތާރީހީ ހިސާބުން
ހެދި އެއް ފޮތުގެ ބާވަތެވެ.

ދިވެހިންގެ ބަހުގެ އަކުރުތަކުގެ ތާރީހަކީ
ތަކުރާރު ބާރަކާހެކަށް ހެދި ތާރީހުގެ ހެދި
ސަލާން ބަރާބަރަށް ބުނެވިދާނެ. ބަސްބަހުގެ
ތަރުތީބު ހަމަކުރުމުން މިފަދަ ތާރީހީ އަށްހަތަރު
ބައިވެރިކުރުމަށް ހަމައެކަނި ދިރާސާކޮށްފައެވެ. މިކުރުންވެ
ނުވަތަ ތާރީހީ ލިޔުން ހުރި ތަކެތި ތަރުތީބުކުރުން
ބަރާބަރުކުރުން ހެދި ފާހަގަކުރުމަށް ތަފްސީލު
ވަނީ ތާރީހީ ތަކެތި ވާހަކަތަކުގެ ތަރުތީބުގެ
ގޮތުން ހެދިކަމަށް ބުނެވެ. މިގޮތުން ބަރާބަރުކުރުން
ޖުމްލަގޮތެއްގައި ލިޔުންތަކަށް ފޮނުވި ތާރީހު
ޖަހައިފައެވެ. ބަރާބަރުކުރުމުގެ ސުރުހީ އެވެ.
ސީ.ޕީ. ބަރު ލިޔުންތަކާއި ޢިލްމީ ދިރާސާތައް
ތާރީހީ ލިޔުންތަކުގެ ބައިސާލީ އެވެ.
އެއީ A, B, C އެވެ.

A އަކުރުތަކާއި އަކުރުބަސްތަކުގެ ތަރުތީބުގައި
އެކު ބައިވަރު ކަހަލަ ފޮތްތަކުން ހެދި
ތަރުތީބުކުރުމުގެ ތާރީހު އަސާސީ ހުރަހަކަށް ވެއެވެ.
ލިޔުންތަކުން 36 ވަނަ ތަރުތީބު ގޮތުން ބައިވަރު
48 ވަނަ ތަރުތީބު ގޮތުން ހަމަހަމަކޮށް މިތާރީހުގައި
ބަޔާންކުރެވުނު ނުކުތާ. މިތާރީހު ހިސާބުގެ ބައިގައި
ވެސް 67 ވަނަ ތަރުތީބުގެ ތާރީހުގެ އަކުރުތަކެވެ.
އަދި ސްކޮޓްލެންޑު މުޙައްމަދު ކަލޭގެފާނުގެ ނަމުން
ޖާމިޢުއްސަލާމު ނަމުގައި އަކުރުތަކެވެ. މިތާރީހުގެ

ޖަރުމަނުވިލާތު މުސްލިމުގެ ތާރީހުގައި ހުންނަފޮތް. މި
މުސްލިމު ތާރީހުގައި އެއްބަސްވުން ފަދަފަދަ
(1713 – 1721) ، ޕިރާޑުގެ ދަތުރުނާމާ
ވަގުތީ ގޮތުގެ ފަރާތުން) ގައި ހިންގުނު މުސްލިމު
ތާރީހަކާ ބެހޭ. އަދި މުއައްރިޚު އެއްސަލާމު
މުޙައްމަދު މުޙައްމަދު ޢިމާދުއްދީން II ގެ ތަރުތީ-
ބުގެ ދައުރުގައި އެރުވުނު ސިލްސިލާގައި
އެރުވުނު ވަރަށް ގިނަ ތަރުތީބު ތަރުތީބުކުރެވި
ތަރުތީބު ވަގުތުތަކުގައި (އެއީ އަސްލު
ވަގުތުތަކުގައި) ހިންގައި ހެދި އަކުރެވެ.

މިތާރީހުގައި ތަރުތީބު ތަރުތީބުކުރުމުގެ
ނަމުގައި ބަޔާނެއް ތަރުތީބުގެ ހިންގުމުގައި ވަނީ
ތަރުތީބުވެފައެވެ. އަދި މިގޮތުން މިތާރީހު
ގައި ތަރުތީބު ތަރުތީބުކުރުން ތަރުތީބު ކަމަށް
ދިރާސާކުރުމުގެ ތަރުތީބުގައި އަކުރާއި މަސް
އަދި ދިރާސާކުރުން ކަމުގައި ހިނގައި
ހުރީއެވެ.

"B" އަކުރުތަކުން ބަރާބަރުކުރުމުގެ ބައިސާލީ
ތާރީހުގައި "ސީރީ މުޙައްމަދު" ދަސްކޮށްދިން
މުޙައްމަދު 871 – 872) އާއި އަދި މުޙައްމަދު
897 – 898 ދަރުމަވަންތަ ރަސްގެފާނު ތަރުތީބުގެ
ސަރަޙައްދު ނުދެވޭ. މިތާރީހުގައި ތާރީހުގެ "A"
ގައިވާ ތަރުތީބުގެ ދިރާސާކުރުން މުޙައްމަދު
ކަރަމިންޖާގެ ނަސްރުދީ އަށްވަނީ. އެއީ
1163 ވަނަ އަހަރު ތަރުތީބުގެ ދިރާސާ
ކަރުދާސް އަކުރުތަކުން މުޙައްމަދު މުޙައްމަދު

އިމާދުއްދީނުގެ ޒަމާނަކަށެވެ. މިރާދަފަތި ޔަޤީނީ
ވަރުގަދަ ކަރުދާހެއްގައި މި ރާދަފަތިއަކީ މިހަދުން
ހިމެނޭ ބާރަ ދަފަތަށް ގެންދިއުމުގެ ކުރިން ސުލްޠާނަކު
ލިޔުއްވުން އައްޑޫގެ ކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް
މިދަފަތުގެ ފާނު ދަފްތަރު ކަރުދާސްތަކުގެ ކުރީގެ
އެނގޭކަށް ނެތެވެ. މިއިންޒާމު ރާދަފަތިއެއް
ވެސް ފެނިވަޑައިނުގަނޭ بسم الله الرحمن الرحيم
ހުރެގެންނެވެ. އަދި ނިންމާލައިފައިނުވާ والله أعلم ނުންނެވެ.

"C" އަލިކަމުން ބަޔަކަށް ރާދަފަތި
ފެނިފައި ރާދަފަތި (B) ގެ 12 ވަނަ ފޮތުގެ ތެރެއިން
ފިލިގެންވާ ގައުމީ ތާރީޚުންނެވެ. ނަމަވެސް (B)
ރާދަފަތި އަށްވުރެ 30 ނުވަތަ 40 އަހަރު ފަހުގެ
ކަމަށް މިގޮތަށް ގައުމީ ތާރީޚު ލިޔެވިފައި ވެއެވެ.
މި ރާދަފަތިގައި ހިޖުރައިން 1192 ވަނައަހަރު
ރަސްކަލަކު އިސްކުރުވުން ހަދުވެ
އައްސުލްޠާނު ޝަމްސުއްދީން ބޮޑުރަސްގެފާނު!
ގޮވަނީ 2 ވަނަ ދަރުމަވަންތަ އައްސުލްޠާނު ބޮޑުރަސް
ގެފާނުގެ ރަސްކަން ހަރަސްކަލުންގެ
ލޯމާ ލިޔުއްވައި ފައެވެ. ދިވެހި ލޯމާފާނު
ޔާރާ އެގޮތަށް ލޯމާގައި ހަރަސްކަލުންގެ
ލިޔުއްވި ގައިމާ ބަދަލުކޮށް މިރާދަފަތި ލިޔުއްވި
ގައި ނަމަވެސް ލިޔުއްވައި ވެއެވެ.

ލޯމާފާނު

އެޗް. ސީ. ޕީ. ބެލް އެނގޭ ލޯމާފާނުގައި
ލިޔުއްވާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ "ލޯމާފާނު"

އާދީ ޕަރަކުގެ ބަރުން ލިޔުއްވައި ކަމުނުވެ. ޕަރަކު
ބަރުން ލިޔުއްވުން މި ލޯމާފާނުގައި އަލިފުސީ
ބަސަލްސް އާޗިއޮލޮޖީ ލިޔުއްވާ ޕަރަކު ލޯމާފާ
ނުގެ ސްޓަރީސް ކުރައްވާފައިވާ އާދަ ލިޔުއްވަ-
އުޅޭ. ބަސަލްސް އާޗިއޮލޮޖީން ލިޔުއްވި އަސްލުން
ލޯމާފާނު ، އައްސުލްޠާނު މުޙައްމަދު
މުޢިއްޒުއްދީން III ގެ ރަސްގެ
ގޮތުގައި އާދިރުން ގެންދިޔަވަރު އެތަކެއްޗެއް
އަކުރުތަކާއި ބާރުތަކުގައި އަސްދޭހިފައި ކަމުގައި
ބުރަން މަތިޔާރާތަކާއި ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއް
ލިޔުއްވާފައެވެ. ދިވެހި ރާއްޖޭގައި ޕަރަކުގެ ބަރުން
ލިޔުއްވި އާދީ ލޯމާފާނު 1920 ވަނަ
އަހަރާއި 1922 ވަނަ އަހަރު މިސްޓަރ
ބެލް ބައްލަވާލެއްވި ވާހަކަ. މިލޯމާ އާދީ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނަމުގައި "ދިވެހި ރަސްކަލުންގެ
ލޯމާފާނު."

1922 ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި
ފެންނަން އޮތް ރަސްމީ ލޯމާފާނު ޕަރަކު
ބަރުން އިނގިރޭސި ބަރުން ތަރުޖަމާ ކޮށް
ދެއްވުން ކަމުގައި އެއަހަރު ކޮލަމްބުގައި
ހުންނެވި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރުގެ އެޖެންޓް
ޕަރަކު ބަރުދިޔުން އަދި ބަރުން އަލްބަސްފޮ
ވަޒީރުގެ ކަމަކާއި އަދި މި ލޯމާފާނު
އެދުވަސް ވަނީ ދިވެހި ބަރުގައި އިސްނެގު
ހަދުން ސިފަސްކުރުވުން ހަރާ
ކުރުއްވި ކަމަށްފަސް މިސްޓަރ ބެލް
ބަރުވާފައި ވެއެވެ. މިލޯމާގައި ލޯމާފާނުގެ ސަރުކާރު

ހިނދުގެ ގޮތުން ސަބަބުން އިބްރާހީމަށް ހުރިކަމުން ފެނެއެވެ. އަދި މިހާރުގެ ސަރުކާރު ނަމްބަރު 110 އިން ފެށިގެން 5 ސަރުކާރު ކޮންމެވެސް ވަގުތަކުން ކޮންމެވެސް ސަބަބަކާ ޖަހައި ކަނޑުފަތުރާ ދާނެކަމަށްވެސް ވެއެވެ. ނަމަވެސް މިސަރުކާރުތަކާ ހިތުންކަމަށް އިތުރު ހިތުންތަކެއްވެސް ހިތްވަނީ ފެއެވެ.

މިބާރުތައް ވެރި ދިވެހިރާއްޖެއަށް ބާރު ފެއެވެ. އެވެގެން ސަރުކާރުތަކުގެ ތަފާސީލުގެ ބާރުތައް ވެރިކަމުން 3 ވަނަ ސަރުކާރުގައި އޮތް އެއްވަނަ ކަމަށް ފެނުނު. ފުރަތަމަ ބައިގައި ވެރިވިގޮތް ބަލާ ބަލާކަމަށް ބާރު ދީފައިވާކަމެވެ. ދުވަހު ބައިގައިވެސް ޢާރިފު رسول الله محمد صلى الله عليه وسلم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރީގެ ސަރުކާރު ފާހަގަކޮށްލައެވެ. 3 ވަނަ ސަރުކާރުގެ ދެވަނަ ބާރުއަޅައި ބަލާ ސަރުކާރެއް ކުރުމަށް ބަލާ ބަލާ ކުރުންގެ ތާރީޚެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިއަހަރު ބައްލަވާ ހިތުވުމު ތާރީޚު ޖެހުމުގެ ވަޒީރުންގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ބަލާ ބަލާތަކާއެކު ހުރިހާ ބާރުތައް 3 ވަނަ ސަރުކާރެވެ. އެއީ ބައިބައި ބޮޑުބޮޑު ކަންތައް އެއްގޮތަކަށް ފުރިހަމަވެއެވެ. އެއް ހުރިހާ ބާރުތަކުގެ މިސާލުތަކުގެ ތަނުގައި ދިވެހިރާއްޖޭ ގައި ވަކިން މިސާލު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހާލަތު ބަލާލުމުގައި ޚިލާފުން 3 ބައިވަރުންނެވެ. މި 3 ބައިވަރުން ބައިވަރު ބަލާ ގޮތުގެ އަތުން ސަރުކާރުތަކުގެ އެއްބާރު ބަލާ ބަލާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބާރުގެ ވަނަ ސަރުކާރުގެ އާއްމު ބަލާއިރު ހިނ

ސަރުކާރުގެ ބަލާ ސަރުކާރުތަކުގެ ބަލާ ބަލާ ކަމުގެ ތެރެއިން ބަލާ ބަލާ ހިނގި ސަރުކާރަށް ނިސްބަތްވާ ބައިވަރު ބާރުތަކާ ބަލާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބައިގެ ހަމަ ބަލާލާ ފެންނަނީ ކުރީގެ ބަލާ ބަލާ ކުރެވިފައެވެ.

ވެރިކަން ހިތުވުމުގެ މިއަހަރުގެ ބަލާ ބަލާ ފެނިގެންދާ ބާރުތައް ބަލާ ބަލާ ބަލާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްޗެކެވެ. އެއްބައިވަންތަކަމާ ސަރުކާރު ފެށުނީ އިއްޔެއެވެ. ސަރުކާރުގެ II ގެ ސަރުކާރުގެ 4 ވަނަ އަހަރުގައި ހަމައެކަނި ދިވެހިރާއްޖެ ހިތުވިއެވެ. (އެއީ މީލާދީން 1724 - 1725 ވަނަ އަހަރެވެ.) އެކަން ހިނގީ ސަރުކާރުން މިވެރިކަމުގައި ހިތުވުމަށްފަހު ވެއެވެ.

ދެން މިދިވެހިން ހަމަ ބައިބައި ބަލާކަމުން ހިތުވުމުގެ އެއްބާރު ބަލާ ސަރުކާރު ބަލާ ބަލާ ބަލާ ވެރިކަމާ ބާރު ދިބައި ދިބައިގެ ބޭރުން ސަރުކާރު ސަރުކާރުގެ ބަލާއެވެ. އެކަނި ހިތުވުމަށް ފަހު ގުޅޭ ސަރުކާރުގެ ވެރިކަމުގެ ބަލާ ބަލާން އެއްބައިވަންތަ ބަލާ ބަލާ ގެ ސަރުކާރުގެ 2 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެންނެވެ. އެއީ މީލާދީން 1760 — 1761 ވަނަ އަހަރެވެ. މިދިވެހިން ފެށިގެން، މީލާދީން 1821 - 1822 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް ދެން މިދިވެހިރާއްޖެ ހިތުވުމުގެ ބޭރުން އެއްބައިވަންތަ ބަލާ ސަރުކާރު ހިނގިއެވެ. އެއްބައިވަންތަ ބަލާ ބަލާ ކުރުމަށް ކުރެވިފައެވެ.